

Др Станка Стјепановић,*
Редовни професор Правног факултета, Пале
Универзитет у Источном Сарајеву

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК
doi:10.5937/zrgfni1776413S

UDK: 347.62

Рад примљен: 01.10.2017.

Рад прихваћен: 30.11.2017.

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА КАО УЗРОК ДЕСЕКУЛАРИЗАЦИЈЕ БРАЧНОГ ПРАВА

Апстракт: Из међународних конвенција, споразума и одлука о заштити људских права и слобода, провејава став да је друштво сачињено од индивидуа и да је индивидуа самостална целина којој не треба никаква допуна. Раније је личност била предмет друштвеног интересовања и у основи идеалистичких теорија о браку. Оне су сматрале да у браку муж и жена постају једна личност, а да је плерома циљ брака. Без обзира којем религијском стремљењу припадале, цивилизације су сматрале брак нечим узвишеним, божанским. Тек кад се човек оженио, у старим друштвима он је постајао господар свог живота. Данас су све државе које су потписале Конвенцију о људским правима и слободама, или су чланице Савета Европе, дужне да усклађују своје законодавство са прокламованим начелима, па и одредбе о браку и породици. Дефиниција брака се мења и супружници постају партнери, ортаци, две стране флуидне, нискофреквентне целине која се лако растаче. На тај начин се брише брак као основ породице и друштва које се разлаже на масу индивидуа без личности. Као одговор на ту појаву дешава се један потпуно неочекивани процес прибегавања ретроградном праву које је владало у односима у браку пре стотине година. Тако се поједине заједнице, чији чланови не желе да буду индивидуа већ личност која живи у заједници, понашају у складу са шеријатским правом, потпуно супротним ономе што су земље у којима они живе прихватиле из одредаба конвенција. Одбрана брака на овакав начин може бити узрок других процеса у друштву, што је предмет разматрања у овом раду.

Кључне речи: секуларизација, глобализација, брак, религија, жена, личност.

* svrsrv@neobee.net

1. Увод

Приписује се Модестину чувена дефиниција брака која каже да је брак савез мужа и жене и то за цели живот, сједињење божанског и човечијег права (*nuptiae sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae divini et humani iuris communicatio*). Ова дефиниција понавља се и у Прохирону, градском закону који је Св. Сава укључио у своје Законоправило (Митрополија Дабробосанска, 2014, 252). Брак је био предмет интересовања свих религија, које су му давале узвишени смисао и сматрале га божанском творевином. Касније је држава преузела улогу склапања брака, истичући првенство грађанског склапања брака, а остављајући факултативну могућност склапања брака брачним супружницима у религијској форми. У другој половини 20. века готово све државе су прогласиле секуларни однос према религији и секуларизација је постала основ функционисања друштва. Како то истиче Волфхарт Ханенберг у свом делу *Како размишљати о секуларизму*, да је идеја слободе данас да свако има право да чини шта жели, па чак да није ни повезано са било каквим појмом добра. Због несавршености људске егзистенције у историји свака идеја слободе ризикује да буде злоупотребљена. Он сматра да је неповезаност идеје слободе са идејама истине и добра највећа слабост секуларног друштва. Сведоци смо провале насиља и незадовољства које је произвео секуларизовани поредак, који је изнедрио осећај бесмислености код људи. На таквим темељима обесмишљеног секуларизованог друштва изникла је ера глобализације. Под појмом људска права, међународно право и све институције су кренуле ка остваривању економских интереса, а не суштинске слободе за свако биће на нашој планети. У мору конвенција о заштити људских права, с посебним освртом на права жена и деце, умире годишње преко два милиона деце због недостатка воде, свакодневно умире преко 25.000 деце од глади, уредно Међународна организација рада доставља Уједињеним нацијама извештај о броју деце и жена робова, чији се број пење на 200.000.000. У овом раду ми се нећемо бавити свим „достигнућима“ глобализације у подручју људских права, већ ћемо проматрајући регулисање брачног права у ери глобализације покушати доћи од закључка како се и зашто од секуларног друштва у данашње време неке религијске заједнице бране. Покушавајући задржати сваког свог припадника као личност, за разлику од глобализације која је човека свела на индивидуу.

2. Секуларизација и секуларизам

Већина аутора сматра да су крвави верски ратови у Европи били одлучујући да се у другој половини 17. века почиње размишљати да друштвени мир, ако би се могао успоставити, доводи до слабљења вере и да самим тим сва сукобљавања престају. Уместо да се друштво темељи на верским начелима, оно почиње да се гради као систем природног закона и морала и да је то у ствари основ теорије друштвеног договора. Макс Вебер је сматрао да је калвинистичка духовност секуларизована оног момента када је стављена у службу увећања капитала. Наука је секуларизовала теолошку идеју закона претварајући је у идеју вечног закона природе, а идеја вечног универзума представљала је секуларизовану верзију ранијег вјеровања у вјечног Бога (Гогартен, 2006, 213). По мишљењу Фридриха Гогартена, под појмом секуларизације се у почетку разумевао прелазак одређених ствари које су имале сакралну и обредну улогу у подручије световног и секуларног, као што је то био прелазак манастира и црквених прихода у световне сврхе у време реформације. Он разликује правно и културолошко значење секуларизације. Културолошко значење појма секуларизације је ослобађање културног живота, тј. политике, науке, државе, философије, књижевности и уметности од црквеног туторства. У свом делу *Човек између Бога и света*, он говори о „погрешној секуларизацији“, а у књизи *Судбина и нада савременог доба* он за то употребљава израз секуларизам. Многи сматрају да је основ секуларизације слобода, али и одговорност за свет пред Богом, а у случају секуларизма да је то распуштена и самовољна слобода. Што би значило да се у случају секуларизма одговара само пред самим собом за цели свет. Иако Гогартен сматра да је основ секуларизације сама хришћанска вера, а да је изопачење од секуларизације, тј. секуларизам оно што сече своје властите хришћанске корене. Др Зоран Крстић издваја такође два значења појма секуларизације. Прво схватање да је секуларизација одсуство религиозности и удаљавање од цркве, а друго схватање је раздвајање и разилажење свакодневног начина живота од захтева хришћанске вере (Крстић, 2003, стр. 13). Одговор на питање на чему почива култура европског човека дао је и Ава Јустин, који у свом делу *Светосавље као философија живота* каже да: „Европска култура почива на човеку као на темељу. Човеком се исцрпљује њен програм и циљ, њена средства и садржина, хуманизам је њен главни архитект. Сва је изграђена на софистичком принципу човек је мера свих ствари, видљивих и невидљивих, и то европски човек. Он је врховни стваралац и давалац вредности. Истина је оно што он прогласи за истину, смисао живота је оно што он прогласи за смисао, добро и зло је оно што он прогласи за добро и зло. Кратко искрено речено, европски човек је себе прогласио за Бога.“ И

у подручију брачног права држава је преузела улогу склапања брака од црква и вјерских заједница. Чланица европске заједнице, Данска, која је задржала принцип државне цркве, доноси у свом парламенту закон по коме у подручију брачног права мора поступати Народна црква. Све веће истицање егоизма, довело је до тога да се припадници тзв. хришћанских религија понашају као идолопоклоници и немају уопште у својим понашањима изворне принципе вере, већ су постали индивидуа без личности, чланови номинално секуларног а истински безличног глобализованог друштва. Секуларизација је изгубила свој значај и поједине групе људи дижу бунт окрећући се праву које најмање личи на то које номинално важи у државама у којима живе.

Интересантна је појава да се данас у „генетски модификованом“ секуларном друштву, које све више мутира у секуларизам, обилно користи појам фундаментализма. Олако се ставља етикета фундаментализма за сваку критику појава у секуларном друштву од стране припадника религија и верских заједница. Свака изјава којом се истичу штетне посљедице програма пројектовања човјека, дочекује се у медијима као напад на „слободу избора“ и угрожавање људских права. Напади које спроводе медији не дозвољавају човјеку као разумном бићу да формира сопствено мишљење, а не да буде обични проводник медијски наметнутих ставова. Када се указује на неку појаву или неки злочин који је извршен у име религије, користи се појам фундаментализам, а врло често и појам нетолеранција. Који су корени таквог понашања које се олако назива фундаментализмом медији се не баве, већ само приказују резултат као злочин, док сами извршиоци то приказују као нужну одбрану од наметнутих „вредности“ секуларног друштва. Због честе злоупотребе у медијима појма фундаментализма, тај појам је у садашњем друштву потпуно магловит и изгубио је свој изворни смисао. Како је истакао Ханенберг, многимима је доста тога шта се под појмом културе нуди у секуларизованом друштву и управо се у религији тражи оно што је сасвим супротно тој „култури“. По мишљењу Дина Келија, људи у религији траже то што би била прихватљива алтернатива њиховом животу у секуларном друштву. Крајем двадесетог века појавило се мноштво верских заједница које нуде религијски приступ секуларизованом човеку на секуларизовани начин. То се показује као промашај јер један други вид секуларизма постаје неприхватљив за секуларизованог човјека. Због тога се човјек у секуларизованом друштву окреће нечему традиционалном, односно религији која нема никакве сличности са секуларизованим друштвом. Испоставило се да је мисао Јарослава Пеликана да је традиција жива вера мртвих, док је традиционализам мртва вера живих данас озбиљно доведена

у питање, због тражења заштите од надлазећег фундаментализма секуларног друштва. Ако би данас покушали да дефинишемо појам фундаментализма, онда би могли рећи да је фундаментализам наметање правила начина живота, мишљења и ставова сваком људском бићу које врши секуларизовано глобализовано друштво.

2.1. Толеранција

Толеранција је још један медијски оформљен појам у секуларном друштву. Оснивају се и похађају се школе толеранције. Поставља се питање која је сврха употребе медицинског термина толеранција у секуларизованом друштву? Како је могуће да се толеранцији учи и у школи, а да последице научног о толеранцији у тим истим школама се дешава такво насиље какво није постојало док се нису учили толеранцији? Могло би се позвати у одговору на ова питања на саму анализу медицинског појма толеранције. Медицина сматра да је толеранција у организму човјека нераговање његовог одбрамбеног механизма на присуство стране материје у организму. Правним речником речено, толеришем одређено људско биће или групу до одређеног момента, а када ми то не одговара онда га уништавам. Толеранција није синоним за поштовање и тај појам толеранције не би се могао везати за личност. Испоставља се да су многобројне школе толеранције и људских права у секуларизованом друштву произвеле супротан циљ од оног кога су прокламовали, а то је мир и једнакост свих људи пред законом. Људска права су постала догма секуларизованог друштва, која је подигнута на ниво непогрешивости.

3. Појам глобализације

На таквим темељима обесмишљеног секуларизованог друштва изникла је ера глобализације. Под појмом људска права, међународно право и све институције су кренуле ка остваривању економских интереса, а не суштинске слободе за свако биће на нашој планети. Интересантна је дефиниција глобализације коју је дао Данило Золо, који под тим појмом подразумева растућу експанзију друштвених односа између људских бића изазвану технолошким развојем, брзином саобраћаја и информатичком револуцијом (Золо, 2012: 10). Глобализација несумњиво утиче на огромну разлику између прокламованих и остваривих људских права, а што се може видети из годишњег извештаја Међународне организације рада о потпуном несразмеру од прихода које остварују милијарде становника наше планете и енормног богатства малог дела становништва. Тако двадесет најбогатијих људи на свету располаже оним што поседује

милијарада сиромашних људи. Готово милијарда и по људи нема приступа води. Поново је актуелна изрека римског права *највеће право највећа неправда* (*summum ius summa iniuria*).

4. Закључак

Секуларизација подразумева одвајање цркве од државе. Глобализација је наметање правила понашања и оних вредности свим народима и државама које нису биле заступљене ни у једној држави. То све са прокламованим циљем заштите људских права.

Бранећи своје припаднике од плиме разградње брака као основе сваке породице, раније и друштва, припадници исламске заједнице траже спас у шеријатском праву и враћају се и у брачном праву тим изворима. Већина припадника исламске заједнице, поштујући своје шеријатско право, не покорава се законима било које европске државе у којој припадници те заједнице живе. То значи да су се они као припадници секуларног друштва сасвим окренули религији јер траже нешто сасвим друго од оног што им та секуларна, глобализована држава нуди. Немиле сцене на улицама европских градова, насиље у заштити права, које насилник мисли да штити на тај начин, резултат су глобалног поремећаја и уништавања међународног права и права личности. Највеће право се на тај начин претвара у највеће неправдо. Страдалници у таквим бомбашким нападима немају никакве везе са доношењем правила о глобалном понашању. Људи имају потребу за браком и треба омогућити да се он из глобалног негирања врати у оквире националних држава и да се не омета и уништава брачно право сваке државе. Да држава у складу са вјерским слободама уређује односе сваке религије и вјерске заједнице у погледу слободе брачног права. Тада неће бити потребе за самозаштитом у брачном праву, која се, нажалост, често врши на неадекватан начин. Јер се зло злом исправити не може.

Литература

Ханенберг, В. *Како размишљати о секуларизму*, Логос, 2006.

Золо, Д. *Људска права, демократија и мир у ери глобализације*, Страни правни живот 3/2012.

Крстић, З. *Актуелни процес секуларизације*, Каленић, 3–4, 2003.

Митрополија Дабробосанска, Фототипија Сарајевског преписа Законоправила Светог Саве, ИК Дабар, 2014.

Stanka Stjepanović, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University of East Sarajevo,

Pale, Istočno Sarajevo, Republika Srpska, BH

GLOBALIZATION AS A REASON FOR DESECULARIZATION OF MARITAL LAW

Summary

International conventions, covenants and resolutions on protection of human rights and freedoms include the prevailing standpoint that society is composed of individuals, and that each individual is an independent being in one's own right. In the past, an individual used to be subject to different social interests and marital life was essentially based on idealistic theories of marriage. These theories considered that man and woman join in the holy matrimony to become one person, and that the aim of marriage was to reach pleroma (Greek: πλήρωμα). Regardless of their religious beliefs, all human civilisations considered marriage to be something elevated and divine. In ancient societies, man was considered to be fully free and the lord of his own life only after getting married.

Today, all countries that signed the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR), or are State parties to the European Council, are obliged to adjust their legislation with the proclaimed principles, including the provisions on marriage and family. The definition of marriage is changing and spouses are becoming partners, cohabitants, two fluid and low-frequency sides of a whole, which is slowly being dissolved. In this way, marriage is gradually being obliterated as the foundation of family and social life, whereas the society is gradually dissolved into crowds of individuals without personality. In response to this global phenomenon, we bear witness of an absolutely unexpected process which includes recourse to retrograde law that governed marital relations hundreds years ago. Thus, some groups, whose members do not want to be individuals but members of the community, accept Sharia law, which is totally in contravention of the conventions accepted by the countries they live in. This way of defending the institute of marriage may induce some other processes in society, which are the subject matter of consideration in this paper.

Keywords: *sekularisation, globalisation, marriage, religion, woman, person.*